

VELIKO VEĆE
GEFGEN PROTIV NEMAČKE

(Predstavka br. 22978/05)
STRAZBUR

1. JUNI, 2010.

Tekst preveo Beogradski centar za ljudska prava,
<http://www.bgcentar.org.rs/index.php>

[.....]

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

9. Podnosilac predstavke je rođen 1975. g. i trenutno se nalazi u zatvoru u nemačkom gradu Švalmštadt (Schwalmstadt).

A. Otmica J. i policijska istraga

10. J. je bio najmlađi sin jedne bankarske porodice u Frankfurtu na Majni. Podnosioca predstavke, studenta prava, upoznao je preko svoje sestre.

11. Podnosilac predstavke je 27. septembra 2002. namamio J, koji je tada bio 11 godina star, u svoj stan u Frankfurtu na Majni pod izgovorom da je njegova sestra zaboravila jaknu u njegovom stanu. Zatim je ubio dečaka tako što ga je ugušio.

12. Podnosilac predstavke je kasnije ostavio zahtev za otkupninu pred stanom roditelja J. u kojem je naveo da je J. kidnapovan i zahtevao jedan milion evra. U poruci je pored toga pisalo da će roditelji deteta ponovo videti svog sina nakon što otmičari dobiju otkupninu i uspeju da napuste zemlju. Podnosilac predstavke se zatim odvezao do jezerceta na jednom privatnom posedu blizu Birštajna (Birstein), na nekih sat vremena vožnje od Frankfurta, i sakrio telo J. ispod mola.

13. Podnosilac predstavke je oko jedan ujutro 30. septembra 2002. podigao otpremninu na jednoj tramvajskoj stanici. Od tada se nalazio pod nadzorom policije. Deo novca od otkupnine je uplatio na svoje bankovne račune a ostatak sakrio u svom stanu. To popodne ga je na frankfurtskom aerodromu uhapsila policija koja ga je pribila potrbuške na zemlju.

14. Nakon što ga je pregledao lekar aerodromske bolnice zbog šoka i lezija kože, podnosilac predstavke je odveden u centralu frankfurtske policije. Detektiv M. ga je obavestio da se sumnjiči za otmicu J. i upoznat je sa svojim pravima u svojstvu optuženog, ponajpre da ima pravo da ćuti kao i pravo na advokata. Zatim ga je ispitivao M. s ciljem da pronade J. Policija je tokom pretresa stana podnosioca predstavke u međuvremenu našla pola otkupnine i belešku vezanu za planiranje zločina. Podnosilac predstavke je nagovestio da se dete nalazi u rukama drugog otmičara. U 23:30 mu je na njegov zahtev dozvoljeno da se 30 minuta konsultuje sa advokatom, Z. Kasnije je ukazao na to da su F.R. i M.R. kidnapovali dečaka i skrivali ga u kolibi pored jednog jezera.

15.. Rano ujutro 1. oktobra 2002, pre no što je M. stigao na posao, g. Dašner (*Daschner*, u daljem tekstu: D.), zamenik šefa frankfurtske policije, naložio je drugom službeniku, g. Enigkajtu (*Ennigkeit*, u daljem tekstu: E.) da zapreti podnosiocu predstavke velikim fizičkim bolom a, ako bude neophodno, i da ga izloži takvom bolu kako bi ga primorao da otkrije gde se dečak nalazi. Šefovi odeljenja potčinjeni D-u su se ranije u više navrata suprotstavljali takvoj meri (v. stav 47 niže). Detektiv E. je zatim zapretio podnosiocu predstavke da će ako ne otkrije gde se dete nalazi biti izložen velikom bolu koji će mu naneti lice posebno obučeno u te svrhe. Prema podnosiocu predstavke, detektiv mu je takođe zapretio da će ga zaključati u ćeliju sa dva ogromna crnca koja će ga seksualno zlostavljati. Detektiv ga je takođe rukom udario po grudima nekoliko puta i tako ga protresao da je jedanput glavom udario o zid. Država je osporila da je podnosiocu predstavke prećeno seksualnim zlostavljanjem i da je bio fizički napadnut tokom ispitivanja.

16. U strahu da će biti izložen merama kojima su mu pretili, podnosilac predstavke je nakon nekih deset minuta otkrio gde se nalazi telo J.

17. Podnosilac predstavke je zatim u pratnji M. i brojnih drugih policajaca odvežen u Birštajn. Odbio je da ide sa detektivom E. Policija je sačekala da video kamera stigne na lice mesta. Podnosilac predstavke je zatim na usmeni nalog komandujućeg policajca pokazao tačnu lokaciju tela što je zabeleženo video kamerom. Policija je našla leš J. ispod mola na jezercetu blizu Birštajna, kao što je podnosilac predstavke naznačio. Podnosilac predstavke je tvrdio da je bio primoran da hoda bez cipela kroz šumu do mesta gde je ostavio leš a po naređenju policije je morao da pokaže tačnu lokaciju leša. Država je osporila da je podnosilac predstavke morao da hoda bez cipela.

18. Policija je prilikom forenzičkog ispitivanja mesta zločina otkrila tragove guma koje je automobil podnosioca predstavke ostavio blizu jezerceta kod Birštajna. Podnosilac predstavke je priznao da je oteo i ubio J. tokom ispitivanja koje je detektiv M. sprovodio dok su se vraćali iz Birštajna. Policija ga je zatim odvela do raznih drugih lokacija koje je naznačio a na kojima je u kontejnerima našla školske sveske J, njegov

ranac, kao i njegovu odeću i pisaću mašinu na kojoj je otkucano učenjivačko pismo. Obdukcija leša J. izvršena 2. oktobra 2002. potvrdila je da je J. umro od gušenja.

19. Po povratku u policijsku stanicu, podnosiocu predstavke je dozvoljeno da se konsultuje sa svojim advokatom En, kog je majka podnosioca angažovala da ga zastupa i koji je ranije tog jutra uzalud pokušavao da stupi u kontakt sa podnosiocem predstavke i da ga posavetuje.

20. U zabelešci za policijski spis datiranoj 1. oktobra 2002, zamenik šefa frankfurtske policije D. je izjavio da je verovao da je život J. to jutro u bio velikoj opasnosti ako je uopšte bio živ, obzirom na nedostatak hrane i spoljnu temperaturu. Kako bi spasio detetov život, on je naredio da policajac E. zapreti podnosiocu predstavke da će mu biti nanet veliki bol ali da povrede neće biti vidljive. Potvrdio je da je sam postupak trebalo da bude sproveden pod lekarskim nadzorom. D. je pored toga priznao da je naredio drugom policajcu da pribavi „serum istine“ koji je trebalo ubrizgati podnosiocu predstavke. Prema zabelešci, isključivi cilj pretnje upućene podnosiocu predstavke bio je da se spase detetov život a ne da se postigne napredak u krivičnom postupku vezanom za otmicu. Obzirom na to da je podnosilac predstavke otkrio gde se nalazi telo J. nakon što mu je zaprećeno nanošenjem bola, nikakve mere nisu u stvari sprovedene.

21. U lekarskoj potvrdi koju je izdao policijski lekar 4. oktobra 2002. potvrđeno je da je podnosilac predstavke imao hematom (7 cm x 5 cm) ispod leve ključne kosti, lezije kože i krvave kraste na levoj ruci i kolenima, kao i oteke na stopalima. U drugoj lekarskoj potvrdi datiranoj 7. oktobra 2002. zabeleženo je da su posle pregleda podnosioca predstavke 2. oktobra 2002. kod podnosioca predstavnika utvrđena dva hematoma prečnika od oko 5 cm i 4 cm na levoj strani grudi, površinske lezije kože ili krvave kraste na levoj ruci, kolenima i na desnoj nozi, kao i zatvoreni žuljevi na stopalima. Prema toj potvrdi, ovi diskretni tragovi povreda ukazivali su na to da su povrede nanete nekoliko dana pre pregleda. Nije bilo moguće utvrditi tačan uzrok povreda.

22. Podnosilac predstavke je potvrdio priznanje od 1. oktobra 2002. tokom narednih saslušavanja od strane policije 4. oktobra 2002, od strane javnog tužioca 4, 14. i 17. oktobra 2002. i od strane sudije okružnog suda 30. januara 2003.

23. Javno tužilaštvo u Frankfurtu je u januaru 2003. otvorilo krivičnu istragu protiv zamenika šefa frankfurtske policije D. i detektiva E. na osnovu tvrdnji podnosioca predstavke o pretnjama koje su mu upućene 1. oktobra 2002.

.....

II. RELEVANTNO DOMAĆE, JAVNO MEĐUNARODNO I KOMPARATIVNO PRAVO I PRAKSA

A. Odredbe domaćeg zakonodavstva

1. Osnovni zakon

59. Prema članu 1(1) Osnovnog zakona o zaštiti ljudskog dostojanstva:

„Ljudsko dostojanstvo je nepovredivo. Svi državni organi dužni su da ga poštuju i štite.“

60. Prema drugoj rečenici člana 104(1) Osnovnog zakona o pravima lica u pritvoru:

“Pritvorena lica ne smeju biti podvrgnuta psihičkom ili fizičkom zlostavljanju.“

2. Zakonik o krivičnom postupku

61. Prema članu 136a Zakonika o krivičnom postupku o zabranjenim metodama ispitivanja (*verbotene Vernehmungsmethoden*):

“(1) Sloboda optuženog da odlučuje i izražava sopstvenu volju neće se narušavati zlostavljanjem, izazivanjem umora, fizičkim ometanjem, davanjem droge, mučenjem, obmanom ili hipnozom. Prinuda se može koristiti samo u meri dozvoljenoj zakonom o krivičnom postupku. Zabranjeno je pretiti optuženom merama koje nisu dozvoljene zakonom o krivičnom postupku ili obećavati mu neku povoljnost koja nije predviđena zakonom.

(2) Nisu dozvoljene mere koje narušavaju pamćenje optuženog ili njegovu sposobnost da razume i prihvati datu situaciju (*Einsichtsfähigkeit*).

(3) Zabrana iz stavova (1) i (2) važi čak i ako se optuženi saglasio (sa predloženom merom). Izjave pribavljene suprotno ovoj zabrani ne mogu se koristiti (kao dokazi), čak iako je optuženi pristao na njihovo korišćenje.“

3. Krivični zakonik

62. Prema članu 211 Krivičnog zakonika, namerno ubijanje nekog lica biće klasifikovano kao ubistvo ukoliko postoje određeni otežavajući elementi, kao što su pohlepa, izdaja ili namera da se prikrije neko drugo delo. Ubistvo se kažnjava doživotnim zatvorom.

63. Kvalifikacija krivice optuženog kao naročito teške od strane suda koji izriče kaznu može, između ostalog, da utiče na kasnije odlučivanje o ukidanju preostale kazne zatvora optuženog i njegovo uslovno oslobađanje. Prema članu 57a Krivičnog zakonika, sud ukida ostatak doživotne kazne zatvora i uslovno oslobađa osuđeno lice koje je odslužilo petnaest godina

kazne pod uslovom da to može biti opravdano u interesima javne bezbednosti a da težina krivice optuženog ne iziskuje dalje izvršenje kazne.

B. Odredbe javnog međunarodnog prava

64. Prema Konvenciji protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila 10. decembra 1984 (Rezolucija br. 39/46) i koja je stupila na snagu 26. juna 1987:

Član 1

„1. Po ovoj Konvenciji, izraz "mučenje" označava svaki čin kojim se nekom licu namerno nanose velike patnje, fizičke ili duševne, sa ciljem da se od njega ili od nekog trećeg lica dobiju obaveštenja ili priznanja, da se kazni za neko delo koje je ono ili neko treće lice počinilo, ili se sumnja da ga je počinilo, da se uplaši ili da se na njega izvrši pritisak, ili da se neko treće lice uplaši i na njega izvrši pritisak, ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kakvom obliku diskriminacije, kad takav bol ili takve patnje nanosi službeno lice ili neko drugo lice koje deluje po službenoj dužnosti ili na osnovu izričitog naloga ili pristanka službenog lica. Taj izraz ne odnosi se na bol i na patnje koje proizilaze isključivo iz zakonitih kazni, neodvojivi su od njih ili njima izazvani..“

Član 15

„Sve države potpisnice obezbeđuju da izjava za koju se ustanovi da je dobijena mučenjem ne bude iskorišćena kao dokaz u nekom postupku, osim protiv osobe optužene za mučenje kao dokaz kako je ta izjava data.“

Član 16

„1. Sve države potpisnice obavezuju se da će na čitavoj teritoriji koja potpada pod njihovu nadležnost zabraniti sva dela koja predstavljaju svirepe, nečovečne ili ponižavajuće kazne i postupke koji nisu činovi mučenja u onom smislu u kom je to definisano u prvom članu, u slučaju kad ta dela čini neki zvanični službenik ili neko drugo lice koje deluje po službenoj dužnosti, ili se ta dela čine uz izričiti ili prećutni nagovor ili pristanak tih lica. Posebno se ističe da se obaveze navedene u članovima 10, 11, 12 i 13 mogu primenjivati i tako što će se izraz mučenje zameniti drugim izrazima koji označavaju svirepe, nečovečne ili ponižavajuće kazne ili postupke..“

C. Praksa sudova drugih Država i drugih tela koja prate poštovanje ljudskih prava

1. Pravna kvalifikacija pretnji mučenjem

65. Nekoliko institucija koje prate poštovanje zabrane mučenja i drugog nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja bave se pitanjem oblasti primene te zabrane u kontekstu pretnji nekom licu da će mu biti nanet fizički bol.

66. U presudi u predmetu *Maritza Urrutia v. Guatemala* (Series C No. 103) od 27. novembra 2003 (*Meritum, odšteta i troškovi*), Međuamerički sud za ljudska prava je zaključio:

„85. U pogledu postupanja državnih službenika prema Marici Urutiji tokom njenog nezakonitog i proizvoljnog pritvora, Sud je smatrao da je dokazano da je glava navodne žrtve bila prekrivena kapuljačom, da je lisicama bila vezana za krevet u osvetljenoj sobi u kojoj je radio bio odvrnut do kraja, zbog čega nije mogla da spava. Pored toga je bila podvrgavana veoma dugotrajnim ispitivanjima tokom kojih su joj pokazivane fotografije pojedinaca sa očiglednim znacima mučenja ili pojedinaca ubijenih u borbi i tokom kojih joj je prečeno da će je porodica naći u istom stanju. Državna službena lica su joj pretila fizičkim mučenjem ili ubistvom ako ne bude saradivala. U tom cilju su joj pokazivali njene fotografije i fotografije njene porodice i njena pisma njenom bivšem mužu (v. stav 58.6 više). Marica Urutija je konačno bila primorana da snimi izjavu koju je dala protiv svoje volje na video koji je kasnije emitovan na dva gvatemalska TV kanala a čiji je sadržaj bila primorana da potvrdi na konferenciji za novinare održanoj nakon što je oslobođena (v. stavove 58.8 i 58.9 više)....

92. Razvijen je međunarodni pravni režim apsolutne zabrane svih oblika mučenja, kako fizičkog tako i psihičkog, a u pogledu psihičkog mučenja je prihvaćeno da pretnja ili stvarna opasnost od podvrgavanja nekog lica fizičkom bolu u određenim prilikama proizvodi nivo moralne patnje koji se može smatrati 'psihičkim mučenjem'... ...

98. U svetlu gore navedenog, Sud zaključuje da je Država prekršila član 5 Američke konvencije u vezi sa članom 1(1), kao i obaveze iz članova 1 i 6 Međuameričke konvencije protiv mučenja a na štetu Marice Urutije.“

67. U svom izveštaju Generalnoj skupštini od 3. jula 2001. (UN Doc. A/56/156), Specijalni izvestilac Komisije za ljudska prava Ujedinjenih nacija je po pitanju mučenja i i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka zaključio sledeće: „*Kao što je Komitet za ljudska prava naveo u Opštem komentaru br. 20 (10. aprila 1992) o članu 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, Specijalni izvestilac bi želeo da podseti Države da se zabrana mučenja odnosi ne samo na dela koja izazivaju fizički bol već i na dela koja kod žrtve izazivaju i mentalnu patnju, kao što su zastrašivanje i drugi oblici pretnji*“ (st. 3). Istakao je da „*strah od fizičkog mučenja sam po sebi može da predstavlja mentalno mučenje*“ (st. 7). Pored toga, Specijalni izvestilac je izneo mišljenje da „*ozbiljne i verodostojne pretnje fizičkom integritetu žrtve ili trećem licu mogu predstavljati svirepo, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili čak mučenje, naročito ako žrtva ostaje u rukama policijskih službenika*“ (st.8).

68. U stavovima koje je Komitet za ljudska prava UN usvojio 29. marta 1983. u predmetu *Estrella v. Uruguay* (Communication No. 74/1980), Komitet je zaključio je da autor predstavke, inače koncertni pijanista, „bio izložen teškom fizičkom i psihičkom mučenju, uključujući pretnji da će mu

motornom testerom odseći ruke, u pokušaju da ga primoraju da prizna subverzivne aktivnosti“ (st. 8.3). Komitet za ljudska prava je zaključio da je autor bio izložen mučenju čime je prekršen član 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (PGP) (st. 10).

2. Prihvatanje dokaza pridobijenih mučenjem ili drugim zabranjenim oblicima zlostavljanja: pravilo o neprihvatljivosti dokaza

(a) Država potpisnice Konvencije

69. Prema materijalima dostupnim Sudu, među Državama ugovornicama Konvencije ne postoji jasan konsensus o oblasti primene pravila o neprihvatljivosti dokaza

(b) Ostala tela koja prate poštovanje ljudskih prava

70. U svom Opštem komentaru br. 7 o zabrani mučenja ili svirepog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (član 7 PGP) od 30. maja 1992, Komitet za ljudska prava je naveo:

„1. ... iz člana 7 u vezi s članom 2 Pakta sledi da Države moraju da obezbede delotvornu zaštitu preko nekih kontrolnih mehanizama. Nadležni organi moraju delotvorno da istražuju pritužbe na zlostavljanje. Okrivljeni za zlostavljanje moraju odgovarati a navodne žrtve moraju imati na raspolaganju delotvorne pravne lekove, uključujući i pravo na naknadu štete. Jemstva delotvorne kontrole obuhvataju ... odredbe koje proglašavaju priznanja ili druge dokaze dobijene putem mučenja ili drugih postupaka suprotnim članu 7 neprihvatljivim na sudu;...”.

71. Opšti komentar br. 7 o zabrani mučenja ili svirepog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja zamenjen je Opštim komentarom br. 20 od 10. marta 1992, koji navodi:

„12. U cilju obeshrabrivanja kršenja člana 7, veoma je važno zakonom zabraniti upotrebu prihvatljivosti izjava ili priznanja dobijenih putem mučenja ili nekog drugog zabranjenog postupanja u sudskim postupcima.”

72. Komitet protiv mučenja, koji nadzire sprovođenje Konvencije protiv mučenja Ujedinjenih nacija, je u svojim Završnim napomenama o Nemačkoj usvojenim 11. maja 1998. (doc. br. A/53/44) zaključio da „zakonodavac treba da obrati dodatnu pažnju na strogu primenu člana 15 Konvencije i da strogo spreči da ijedan dokaz dobijen posredno ili neposredno putem mučenja dopre do sudija koji odlučuju u bilo kom sudskom postupku“ (v. stav 193).

(c) Praksa sudova drugih Država

73. Zabrana korišćenja informacija izvedenih iz činjenica dobijenih kao rezultat nezakonitih postupaka državnih službenih lica na bilo koji način

koji je štetan po optuženog (takozvana doktrina voća sa otrovnog drveta) čvrsto je ukorenjena u pravnoj tradiciji Sjedinjenih američkih država (v. na primer odluku Vrhovnog suda SAD br. 82-1651 u predmetu *Nix v. Williams* od 11. juna 1984, 467 U.S. 431 (1984), od str. 441 na dalje; odluku Vrhovnog suda SAD br. 82-5298, u predmetu *Segura v. United States*, odluka od 5. jula 1984, 468 U.S. 796 (1984), str. 796-97 i 815; i odluku Vrhovnog suda SAD br. 07-513, u predmetu *Herring v. United States*, odluka od 14. januara 2009, 555 U.S. ... (2009), deo II. A. gde sud upućuje na druge predmete). Zabrana se odnosi na informacije dobijene na osnovu iznuđenih priznanja (više o pitanju iznuđivanja u odluci br. 50 Vrhovnog suda SAD u predmetu *Blackburn v. Alabama* od 11. januara 1960, 361 U.S. 199, str. 205-207, i odluci Vrhovnog suda SAD br. 8, u predmetu *Townsend v. Sain* od 18. marta 1963, 372 U.S. 293 (1963), str. 293 i 307-309), što znači da ako priznanje dovede do dodatnih dokaza, ni samo priznanje ni takvi dokazi neće biti dopušteni na sudu (poredi sa gore navedenim predmetima *Nix*, str. 441, i *Segura*, str. 804).

Ti dokazi moraju, međutim, da budu izuzeti samo ako je njihovo otkrivanje neposredna posledica nezakonitosti. Drugim rečima, dokazi će biti izuzeti ako se može dokazati da oni ne bi bili pronađeni „da nije bilo“ nezakonitog postupanja. Pravilo o neprihvatljivosti dokaza ne važi ukoliko je veza između nezakonitog postupanja policije i otkrivanja dokaza toliko slaba da u konkretnom slučaju ne opravdava primenu pravila o neprihvatljivosti dokaza. To se, na primer, dogodilo kada se policija oslonila na nezavisan izvor kako bi pronašla dokaze (v. gore navedene predmete *Nix*, str. 441-444 i *Segura*, str. 796-797, 804-505 i str 815, gde sud upućuje na druge predmete) ili u slučaju kada bi dokazi bili neizbežno ili na kraju krajeva otkriveni čak i da nije došlo do kršenja ijedne ustavne odredbe (v. gore navedeni predmet *Nix*, str. 441-444)

74. Pravilo o neprihvatljivosti se takođe primenjuje i u drugim zemljama. Vrhovni apelacioni sud Južne Afrike je u nedavno donetoj presudi od 10. aprila 2008. u predmetu *Mthembu v. The State*, predmet br. 379/2007, [2008] ZASCA 51 zaključio:

„Rezime: Dokazi saučesnika dobijeni putem mučenja (uključujući materijalne dokaze koji iz njih proizlaze) su neprihvatljivi.... ..

33. ... (automobil marke *Toyota Hilux* i metalna kutija predstavljali su materijalne dokaze od kritične važnosti za postupak Države protiv podnosioca žalbe zbog krađa. Kao što sam pomenuo, ovakvi dokazi obično ne bi bili izuzeti jer postoje nezavisno od bilo kakve povrede ustava. Ali oni su otkriveni zato što je policija mučila Ramserupa. Nema naznaka da bi u svakom slučaju došlo do njihovog otkrivanja. Da jeste, ishod ovog predmeta bi možda bio drugačiji.

34. Ramserup je policiji dao izjavu odmah pošto je nakon njegovog mučenja metalna kutija otkrivena u njegovom domu. Činjenica da je njegovo kasnije priznanje očigledno bilo dobrovoljno ne umanjuje činjenicu da su informacije u toj izjavi koje se odnose na *Hilux* i metalnu kutiju dobijene mučenjem... stoga postoji neodvojiva

veza između njegovog mučenja i prirode dokaza podnetih sudu. Mučenje je nepopravljivo kontaminiralo dokaze. ...

36. Prihvatanje priznanja Ramserupa u pogledu *Hilux*-a i metalne kutije bi od nas zahtevalo da zažmurimo na način na koji je policija dobila ove informacije od njega. Još ozbiljnije je što bi to bilo jednako uplitanju sudskog postupka u 'moralno sknavljenje'. To bi 'narušilo integritet sudskog postupka (i) obeščastilo sprovođenje pravde'. Prihvatanje dokaza dobijenih putem mučenja može na dugi rok da ima samo korozivne efekte na krivični pravosudni sistem. Po mom mišljenju, javni interes nalaže njihovo izuzeće bez obzira na to da li takvi dokazi imaju uticaj na pravičnost suđenja.

37. Iz svih ovih razloga smatram da su dokazi Ramserupa vezani za *Hilux* i metalnu kutiju neprihvatljivi....“

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 3 KONVENCIJE

75. Podnosilac predstavke se žalio da je bio podvrgnut mučenju suprotno članu 3 Konvencije tokom saslušanja u policiji 1. oktobra 2002. Tvrdio je da i dalje predstavlja žrtvu kršenja člana 3, prema kojem:

„Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

76. Država je osporila ovaj stav, tvrdeći da podnosilac predstavke ne može više da tvrdi da je žrtva povrede člana 3.

A. Status žrtve podnosioca predstavke

77. U odgovarajućim slučajevima, član 34 Konvencije predviđa da:

„Sud može da prima predstavke od svake osobe ... koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke Visoke strane ugovornice....“

78. Sud smatra da u ovom predmetu ne može da odgovori na pitanje da li je podnosilac predstavke kasnije izgubio prvobitni status žrtve povrede člana 3 Konvencije u smislu člana 34 Konvencije pre no što prethodno utvrdi kako se prema podnosiocu predstavke postupalo u kontekstu njegovog saslušanja i oceni težinu postupanja prema njemu u svetlu člana 3. Tek zatim može da razmatra adekvatnost ili druge elemente odgovora vlasti na njegovu tvrdnju.

1. Da li je sporno postupanje bilo suprotno članu 3

(a) Presuda Veća

79. Veće je smatralo da je detektiv E. po nalogu zamenika šefa frankfurtske policije D. pretio podnosiocu predstavke fizičkim nasiljem koje će izazvati veliki bol kako bi ga primorao da otkrije gde se J. nalazi. Zaključilo je da dodatne pretnje koje je naveo podnosilac predstavke ni navodne fizičke potvrde nanete tokom ispitivanja nisu bile dokazane van razumne sumnje. Imajući u vidu sve okolnosti ovog predmeta, Veće je okarakterisalo ovu pretnju nasiljem kao nečovečno postupanje zabranjeno članom 3.

(b) Podnesci strana

(i) Podnosilac predstavke

80. Podnosilac predstavke je tvrdio da je bio podvrgnut postupanju zabranjenom članom 3 tokom ispitivanja koje je 1. oktobra 2002. vodio detektiv E. Detektiv E. mu je pretio da će mu biti nanet „nepodnošljiv bol kakav nikad nije iskusio“ ako ne otkrije gde se J. nalazi. Pretio je da će mu taj bol tako biti nanet da na njegovom telu neće ostati nikakvi tragovi i da se policajac posebno obučen u primeni takvih metoda nalazi u helikopteru na putu ka policijskoj stanici. Detektiv E. je svoju pretnju podupirao oponašanjem rotacije elise helikoptera i živopisnim opisima bola koji će mu biti nanet tokom mučenja. Podnosilac predstavke je tvrdio da su zaista preduzete konkretne mere u to vreme, što je i policijska lekarka kasnije potvrdila, rekavši da je bila spremna da prisustvuje mučenju kako bi sprečila da podnosilac izgubi svest ili da postupak ostavi ikakve tragove.

81. Podnosilac je zatim tvrdio da mu je prećeno seksualnim zlostavljanjem, da će biti zaključan u ćeliji sa dva velika „crnca“ koji će ga analno napasti. Tokom ispitivanja su mu nanete i fizičke povrede. E. ga je nekoliko puta udario po grudima i naneo mu modrice, a jedanput ga je tako jako gurnuo da je glavom udario o zid. Kako bi potvrdio ovaj navod, predočio je dve lekarske potvrde od 4. i 7. oktobra 2002. koje su izdali policijski lekari (v. stav 21 više). Tvrdio je da je zatim protiv svoje volje odveden u Birštajn i da je bio prinuđen da hoda kroz šumu bez cipela do mesta gde je ostavio leš i da je na nalog policije morao da pokaže tačnu lokaciju leša. Takođe je bio prinuđen da otkrije druge dokaze dok su se vraćali iz Birštajna. Tvrdio je da mu je policija pretila u vreme kad je već znala da je J. mrtav i da je stoga bio prinuđen da sam sebe inkriminiše isključivo kako bi se postigao napredak u krivičnoj istrazi protiv njega.

82. Pozivajući se naročito na članove 1 i 15 Konvencije protiv mučenja Ujedinjenih nacija (v. stav 64 više), podnosilac predstavke je tvrdio da

postupanje kojem je bio podvrgnut kako bi bio primoran da prizna zločin treba okarakterisati kao mučenje.

(ii) *Država*

83. Kao i u svojim podnescima Veću, Država je priznala da je na žalost član 3 prekršen tokom ispitivanja podnosioca predstavke 1. oktobra 2002. Ona je, međutim, naglasila da je podnosiocu samo prećeno da će mu biti nanet veliki bol ako ne obavesti policiju o tome gde se J. nalazi. Oспорila je da je podnosiocu predstavke prećeno i seksualnim napadom. Takođe je osporila da su povrede koje je podnosilac predstavke pretrpeo nanete tokom navedenog saslušavanja i da je bio primoran da hoda bez cipela u Birštajnu. Lezije kože je zadobio prilikom hapšenja na frankfurtskom aerodromu. Podvukla je da je podnosilac predstavke do sada tvrdio da ga je E. samo jednom udario po grudima i da je samo jedanput udario glavom o zid. Domaći sudovi nisu zaključili da je utvrđeno postojanje dodatnih pretnji ili povreda.

84. Država je pored toga istakla da su policajci D. i E. pribegli datom metodu saslušavanja kako bi spasli J. jer su smatrali da je njegov život u velikoj opasnosti. Tada još nisu znali da je J već ubijen.

(iii) *Intervencije trećih strana*

(α) *Roditelji J.*

85. Roditelji J. su podržali izjave Države. Istakli su da podnosilac predstavke sada prvi put tvrdi da je razne povrede, uključujući povredu ispod ključne kosti zadobio tokom saslušanja 1. oktobra 2002. Podnosilac predstavke je, međutim, ranije priznao da je već bio zadobio te povrede tokom hapšenja 30. septembra 2002. To priznanje je izneo u knjizi koju je objavio 2005. godine („Sam sa Bogom – put nazad“ (*Allein mit Gott – der Weg zurück*), str. 57-61), u kojoj se, između ostalog, bavi krivičnim istragama i suđenju protiv njega. U poglavlju naslovljenom „Hapšenje“, podnosilac predstavke je objavio kopiju lekarske potvrde koju je izdao policijski lekar 4. oktobar 2002 (v. stav 21 više) kako bi pokazao koje su mu povrede nanete tokom hapšenja 30. septembra 2002. Sada je tu istu potvrdu koristio kako bi potkrepio svoju tvrdnju da je povrede zadobio tokom saslušanja. Njegove povrede, stoga, nisu imale veze sa njegovim saslušanjem 1. oktobra 2002.

(β) *Organizacija za ljudska prava - Redress*

86. Pozivajući se naročito na nalaze institucija koje nadziru poštovanje Konvencije u predmetu *Greek* (izveštaj Komisije od 5. novembra 1969, (1969) 12. godišnjak 170, str. 461) i u predmetu *Akkoç v. Turkey* (br.

22947/93 i 22948/93, st. 25 i 116-17, ECHR 2000-X), *Redress Trust* je naglasio da nanošenje fizičke povrede nije neophodno kako bi neko delo predstavljalo mučenje. Mentalni bol sam po sebi i sam za sebe predstavlja dominantan oblik mučenja. Štaviše, Sud je potvrdio da i pretnja postupanjem zabranjenim članom 3 sama po sebi može predstavljati povredu tog člana (ova treća strana se pozvala na predmet *Campbell and Cosans v. the United Kingdom*, odluka od 25. februara 1982, st. 26, Serija A, br. 48). Razna međunarodna tela, između ostalog i Interamerički sud za ljudska prava (v. stav 66 više), Specijalni izvestilac UN o mučenju (v. stav 67 više) i Komitet za ljudska prava UN (v. stav 68 više), takođe su zaključila da pretnja nanošenjem ozbiljne fizičke povrede može predstavljati mučenje ili drugu vrstu zlostavljanja u zavisnosti od okolnosti i njenog uticaja na konkretnog pojedinca. U svakom slučaju, povlačenje razlike između mučenja i drugog zlostavljanja nije neophodno u pogledu člana 3 Konvencije obzirom na to da, za razliku od članova 1, 15 i 16 Konvencije protiv mučenja UN (v. stav 64 više), relevantni član Konvencije ne pridaje mučenju nikakve drugačije pravne posledice u poređenju sa drugim oblicima zlostavljanja. Pozivajući se, između ostalog, na predmet *Labita v. Italy* ([GC], br. 26772/95, st. 119, ECHR 2000-IV), *Redress Trust* je istakao da je zabrana mučenja i drugog svirepog, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja apsolutna i ne dozvoljava nikakve izuzetke, opravdanja ili ograničenja, bez obzira na okolnosti predmeta ili ponašanje žrtve.

(c) Ocena Suda

(i) Rekapitulacija relevantnih načela

87. Sud ponavlja da je u članu 3 Konvencije sadržana jedna od najosnovnijih vrednosti demokratskih društava. Za razliku od većine materijalnih odredbi Konvencije, član 3 ne dozvoljava nikakve izuzetke niti je dozvoljeno odstupanje od njega u skladu sa članom 15(2) čak i u slučaju javne opasnosti koja prethodi opstanku nacije (v. *Selmouni v. France* [GC], br. 25803/94, stav 95, ECHR 1999-V, i gore naveden predmet *Labita*, stav 119). Sud je potvrdio da je Konvencijom apsolutno zabranjeno mučenje i nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje bez obzira na ponašanje lica u pitanju čak i u najtežim okolnostima, kao što je borba protiv terorizma i organizovanog kriminala, (v. *Chahal v. the United Kingdom*, 15. novembar 1996, stav 79, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V, i gore naveden predmet *Labita*, stav 119). Priroda dela koji je podnosilac predstavke navodno počinio je stoga nebitna za potrebe člana 3 (vidi *V. v. the United Kingdom* [GC], br. 24888/94, st. 69, ECHR 1999-IX; *Ramirez Sanchez v. France* [GC], br. 59450/00, st. 116, ECHR 2006-IX; i *Saadi v. Italy* [GC], br. 37201/06, st. 127, ECHR 2008-...).

88. Zlostavljanje mora da dostigne minimalni nivo težine kako bi potpalo u oblast primene člana 3. Ocena tog minimuma zavisi od svih okolnosti

predmeta, kao što je trajanje postupanja, njegove fizičke ili mentalne posledice, a, u nekim slučajevima, i od pola, uzrasta i zdravstvenog stanja žrtve (vidi *Ireland v. the United Kingdom*, 18. januar 1978, st. 162, Serija A br. 25, i *Jalloh v. Germany* [GC], br. 54810/00, st. 67, ECHR 2006-IX). Dodatni činioci obuhvataju svrhu takvog postupanja kao i nameru ili motivaciju za takvo postupanje (poredi, između ostalog, sa predmetima *Aksoy v. Turkey* od 18. decembra 1996, st. 64, *Izveštaji* 1996-VI; *Egmez v. Cyprus*, br. 30873/96, st. 78, ECHR 2000-XII; i *Krastanov v. Bulgaria*, br. 50222/99, st. 53, od 30. septembar 2004), kao i kontekst takvog postupanja, kao što je na primer atmosfera pojačane napetosti i osećanja (poredi, na primer sa gorenavedenim predmetom *Selmouni*, st. 104, i predmetom *Egmez*, *loc. cit.*).

89.. Sud određeno postupanje smatra „nečovečnim“ zato što je, između ostalog, izvedeno s predumišljajem, trajalo po nekoliko sati uzastopce i izazivalo bilo stvarne telesne povrede ili intenzivnu fizičku i fizičku patnju (v. gore navedene predmete *Labita*, st. 120, i *Ramirez Sanchez*, st. 118). Određeno postupanje je smatrano „ponižavajućim“ ako je kod žrtava izazivalo osećanja straha, duševnog bola i inferiornosti koja su mogla da ih ponize i unize i možda slome njihov fizički ili moralni otpor, ili kada je njime žrtva navedena da postupa suprotno svojoj volji ili savesti (vidi, između ostalog, predmet *Keenan v. the United Kingdom*, br. 27229/95, st. 110, ECHR 2001-III, i gore navedeni predmet *Jalloh*, st. 68).

90. Prilikom utvrđivanja da li određeni oblik zlostavljanja treba klasifikovati kao mučenje, mora se imati u vidu razlikovanje između ovog pojma i pojma nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja u članu 3. Kao što je primećeno u prethodnim predmetima, čini se da je postojala namera da putem takvog razlikovanja Konvencija posebno žigoše namerno nečovečno postupanje koje izaziva veoma ozbiljnu i svirepu patnju (vidi gore navedene predmete *Ireland v. the United Kingdom*, stav 167; *Aksoy*, stav 63; i *Selmouni*, stav 96). Pored surovosti postupanja u pogledu mučenja postoji i element namere, koji je prepoznat u Konvenciji UN protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih postupaka i kazni, u kojoj je u članu 1 mučenje definisano kao namerno nanošenje velikog bola ili teške patnje, između ostalog, u cilju dobijanja obaveštenja, kažnjavanja ili zastrašivanja (vidi gore naveden predmet *Akkoç*, st. 115).

91. Sud zatim ponavlja da pretnja ponašanjem zabranjenim članom 3, pod uslovom da je dovoljno realna i neposredna, može biti suprotna ovoj odredbi. Stoga, pretnja mučenjem nekom licu može u najmanju ruku da predstavlja nečovečno postupanje (poredi sa gore navedenim predmetom *Campbell and Cosans*, st. 26).

92. Prilikom ocene dokaza na kojima treba da zasnuje svoju odluku o tome da li je došlo do kršenja člana 3, Sud usvaja standard dokaza "van

razumne sumnje". Takvi dokazi, međutim, mogu da slede iz istovremenog postojanja dovoljno snažnih, jasnih i međusobno saglasnih zaključaka ili sličnih neosporenih činjeničnih pretpostavki (v. gore navedene predmete *Jalloh*, stav 67, i *Ramirez Sanchez*, st. 117). Sud je ranije zaključivao, naročito u slučajevima kada je neko lice bilo dobrog zdravlja u vreme kad mu je određen policijski pritvor ali su mu u vreme oslobađanja utvrđene povrede, da Država mora da pruži uverljivo objašnjenje uzroka tih povreda a ukoliko to ne učini, jasno je da je povređen član 3 Konvencije (poredi sa predmetima *Tomasi v. France*, od 27. avgusta 1992, st. 110, Serija A br. 241-A; *Ribitsch v. Austria*, od 4. decembra 1995, st. 34, Serija A br. 336; i gore navedenim predmetima *Aksoy*, st. 61 i *Selmouni*, st. 87).

93. Sud mora izuzetno temeljno da proučava tvrdnje o povredi člana 3 Konvencije, (v. predmet *Matko v. Slovenia*, br. 43393/98, st. 100, od 2. novembra 2006, i *Vladimir Romanov v. Russia*, br. 41461/02, st. 59, od 24. jula 2008). Međutim, ukoliko je vođen postupak pred domaćim sudom, Sud nema zadatak da svojom ocenom činjenica zameni ocenu domaćih sudova i, opšte je pravilo da ti sudovi ocenjuju dokaze izvedene pred njima (v. predmet *Klaas v. Germany*, od 22. septembra 1993, st. 29, Serija A br. 269, i *Jasar v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia"*, br. 69908/01, st. 49, od 15. februara 2007). Premda Sud nije obavezan zaključcima domaćih sudova, on u uobičajenim prilikama mora da naiđe na uverljive elemente koji će ga navesti da odstupi od činjeničnih zaključaka do kojih su ti sudovi došli.

(ii) *Primena ovih načela na ovaj predmet*

(α) *Ocena činjenica od strane Suda*

94. Ocenjujući postupanje kojem je podnosilac predstavke podvrgnut 1. oktobra 2002, Sud primećuje da strane ne osporavaju da je detektiv E. a po nalogu zamenika šefa frankfurtske policije D. tokom ispitivanja tog jutra pretio podnosiocu predstavke nanošenjem nesusnog bola ako odbije da otkrije gde se J. nalazi. Postupak, koji ne bi ostavio ikakve tragove, trebalo je da sprovede policajac posebno obučen u tu svrhu, koji se već nalazio u helikopteru na putu ka policijskoj stanici. Postupak je trebalo da bude sproveden pod lekarskim nadzorom. Ovo je utvrdio i frankfurtski Regionalni sud kako u krivičnom postupku protiv podnosioca predstavke (v. stav 26 više) tako i u krivičnom postupku protiv ovih policajaca (v. stav 47 više). Pored toga, jasno je kako na osnovu zabeleške D. za policijski spis (v. stav 20 više) tako i na osnovu nalaza suda tokom krivičnog postupka protiv D. (v. st. 47 više) da je D. nameravao da ostvari tu pretnju uz pomoć „seruma istine“ ako bude potrebno i da je podnosilac predstavke bio upozoren da će pretnja uskoro biti ostvarena.

95. Kako je D. ranije u nekoliko navrata naređivao potčinjenim šefovima odeljenja da koriste silu protiv podnosioca predstavke ako bude potrebno

pre no što je konačno naredio E. da podnosiocu predstavke zapreti mučenjem (v. stav 47 više), njegovo naređenje ne može se smatrati spontanom činom i očigledno je postojao jasan element namere. Takođe se čini da je tokom pritvora podnosilac predstavke bio u lisicama u sobi za saslušanja (v. stav 57 više) i da se stoga nalazio u stanju naročite ranjivosti i prinude. Uzimajući u obzir nalaze domaćih sudova i materijal na raspolaganju, Sud je uveren da su policajci pribegli datom načinu ispitivanja u uverenju da je možda moguće spasiti život J.

96. Sud dalje primećuje da je podnosilac predstavke tvrdio da je tokom saslušanja bio i fizički napadnut i povređen i da mu je bilo prećeno seksualnim zlostavljanjem. Prilikom ocenjivanja da li su ove tvrdnje, koje je Država osporila, dokazane van razumne sumnje, Sud nalazi da tvrdnja podnosioca predstavke o napadu tokom saslušanja nije u potpunosti bez osnova obzirom na lekarske potvrde koje je podneo. Ove potvrde ukazuju na to da je podnosilac predstavke zaista pretrpeo povrede na grudima u danima koji su prethodili lekarskim pregledima.

97. Sud, međutim, takođe prima k znanju objašnjenje Države o uzroku povreda podnosioca predstavke, kao i izjave roditelja J. po ovom pitanju. Oni su se pozvali na izjave samog autora u njegovoj knjizi objavljenoj 2005 i tvrdili da su sve povrede, uključujući lezije kože, koje je podnosilac predstavke nesporno bio zadobio, bile nanete tokom njegovog hapšenja kad je pribijen potbuške na pod (v. stavove 13 i 14 više). Sud zatim primećuje da domaći sudovi nisu utvrdili da je ijedna druga tvrdnja podnosioca predstavke istinita. Čini se da podnosilac predstavke nije izneo tvrdnje o zadobijanju fizičkih povreda tokom saslušanja, bar ne u meri u kojoj je to učinio pred ovim Sudom, pred domaćim sudovima koji su razmatrali i ocenjivali dokaze (v. naročito, stav 26 više). Štaviše u lekarskim potvrdama nema nikakvih naznaka o mogućim uzrocima povreda (v. stav 21)

98. Obzirom na gore navedeno, Sud nije u mogućnosti da zaključi da je van razumne sumnje utvrđena istinitost žalbi podnosioca predstavke u vezi sa fizičkim napadima kao i sa navodnom pretnjom seksualnim zlostavljanjem tokom saslušavanja.

99. Sud zatim primećuje da je podnosilac predstavke u svom podnesku naveo da je ponovo bio podvrgnut postupanju zabranjenom članom 3 kada je bio primoran da hoda bez cipela kroz šumu u Birštajnu i neposredno prinuđen da pokaže tačnu lokaciju leša i da otkrije drugi dokazni materijal. Država osporava i ove tvrdnje. Sud primećuje da je, prema nalazima domaćih vlasti, podnosilac predstavke posle saslušanja pristao da sa policajcima ode do jezerceta gde je sakrio leš J. (v. stav 17 više). Nema nikakvih naznaka da je ijedan od prisutnih policajaca usmeno pretio podnosiocu predstavke tokom vožnje do Birštajna ne bi li ga prinudio da pokaže tačnu lokaciju leša. Međutim, preostaje da se utvrdi povreda člana 6 u pogledu pitanja da li je i u kojoj meri otkrivanje dokaza od strane podnosioca predstavke u Birštajnu uzročno povezano sa pretnjama

izrečenim u policijskoj stanici. Obzirom na činjenicu da su lekarske potvrde sadržale dijagnozu otoka i plikova na stopalima podnosioca predstavke (v. stav 21 više), Sud zaključuje da njegova tvrdnja da je bio primoran da hoda bez cipela nije u potpunosti neosnovana. Domaći sudovi nisu, međutim, po razmatranju dokaza smatrali da je ova tvrdnja – koju, čini se, podnosilac predstavke nije pominjao od samog početka - dokazana (v. naročito stav 26 više). Lekari koji su ga pregledali nisu utvrdili uzrok tih povreda. U takvim okolnostima, Sud ne smatra da su tvrdnje podnosioca u pogledu ovih povreda dokazane van razumne sumnje.

100. Obzirom na gore navedeno, Sud smatra da je dokazano da je 1. oktobra 2002. ujutro policija pretila podnosiocu da će biti podvrgnut nesnosnom bolu na način izložen u stavovima 94 i 95 više, kako bi ga primorala da otkrije gde se J. nalazi.

(β) Pravna kvalifikacija postupanja

101.. Sud prima k znanju priznanje Države da je postupanjem E. prema podnosiocu predstavke prekršen član 3 Konvencije. Međutim, imajući u vidu ozbiljne navode o mučenju podnosioca predstavke i tvrdnju Države da je izgubio status žrtve, Sud smatra da mora sam da oceni da li se može tvrditi da je ovakvim postupanjem dostignut minimalni nivo težine potreban kako bi ono potpalo pod oblast primene člana 3, i, ukoliko je to tačno, kako ga treba klasifikovati. Imajući u vidu relevantne činioce naznačene u praksi Suda (v. stavove 88-91 više), Sud će stoga ispitati trajanje postupanja kojem je podnosilac podvrgnut, fizičke ili psihičke posledice koje je pretrpeo zbog takvog postupanja, da li je ono bilo namerno ili ne, kao i svrhu i kontekst takvog postupanja.

102. U pogledu trajanja spornog ponašanja, Sud primećuje da je ispitivanje uz pretnju zlostavljanjem trajalo oko deset minuta.

103. U pogledu fizičkih i mentalnih posledica, Sud primećuje da je podnosilac predstavke, koji je prethodno odbijao da otkrije gde se J. nalazi, pod pretnjom priznao gde je sakrio telo. Zatim je tokom celog istražnog postupka detaljno pričao o tome kako je usmrtio J. Sud je zato stava da se mora smatrati da su stvarne i neposredne pretnje namernog zlostavljanja u neposrednoj budućnosti upućivane podnosiocu predstavke tokom ispitivanja izazvale kod njega veliki strah, bol i psihičku patnju. Podnosilac, međutim, nije podneo lekarske potvrde o dugotrajnim negativnim psihičkim posledicama koje je zbog njih pretrpeo.

104. Sud zatim primećuje da pretnja nije predstavljala spontani čin već svesno i namerno promišljen i proračunat čin.

105. U pogledu svrhe pretnji, Sud prihvata da je podnosilac namerno podvrgnut takvom postupanju kako bi se iz njega izvukle informacije o tome gde se J. nalazi.

106. Sud zatim primećuje da su pretnje namernim zlostavljanjem u neposrednoj budućnosti izrečene u kontekstu policijskog pritvora

podnosioca predstavke, da je očigledno bio u lisicama i stoga u stanju ranjivosti. Jasno je da su D. i E. tokom vršenja svojih dužnosti postupali u svojstvu službenih lica i da su imali nameru da, ako to bude potrebno, posebno obučeni policajci izvrše pretnju pod lekarskim nadzorom. Štaviše, naredba D. da se podnosiocu predstavke zapreti nije predstavljala spontanu odluku, jer je takva narednja davao više puta i ranije i postajao je sve nestrpljiviji zbog toga šta se njegovi podređeni nisu pridržavali njegovih zapovesti. Pretnja je izrečena u atmosferi pojačane napetosti i osećanja u okolnostima u kojima su policajci bili pod intenzivnim pritiskom, verujući da je život J. u velikoj opasnosti.

107. Sud s tim u vezi prihvata motivaciju za ponašanje policajaca i da su delovali u pokušaju da spasu detetov život. Mora se, međutim, istaći da imajući u vidu odredbu člana 3 i odavno utvrđenu praksu Suda (v. stav 87 više), zabrana zlostavljanja nekog lica važi bez obzira na ponašanje žrtve ili motivaciju vlasti. Mučenje, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ne može da se primenjuje čak i u okolnostima kada je život nekog pojedinca u opasnosti. Nije dozvoljeno nikakvo odstupanje čak i u slučaju javne opasnosti koja pretila opstanku nacije. Član 3, koji je nedvosmisleno formulisan, priznaje svakom ljudskom biću apsolutno, neotuđivo pravo da ne bude podvrgnut mučenju ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju u bilo kojim okolnostima, čak i najtežim. Filozofski osnov u temelju apsolutne prirode prava iz člana 3 ne dozvoljava bilo kakve izuzetke ili opravdavajuće činioce ili odmeravanje interesa, bez obzira na ponašanje lica u pitanju i prirode konkretnog dela.

108. Imajući u vidu činioce relevantne za karakterisanje postupanja kojem je podnosilac bio podvrgnut, Sud prihvata da su stvarne i neposredne pretnje podnosiocu predstavku radi pridobijanja informacija dostigle minimalni nivo težine potreban kako bi sporno ponašanje potpadalo pod oblast primene člana 3. Sud oonavlja da, shodno sopstvenoj praksi (v. stav 91 više) koja se takođe poziva na definiciju mučenja u članu 1 Konvencije protiv mučenja Ujedinjenih nacija (v. stavove 90 i 64 više) i shodno stavovima drugih tela koja nadziru poštovanje ljudskih prava (v. stavove 66-68 više), na koje se pozvala i organizacija *Redress*, pretnja mučenjem može predstavljati mučenje jer priroda mučenja obuhvata i fizički bol i mentalnu patnju. Naročito, strah od fizičkog mučenja može sam po sebi predstavljati psihičko mučenje. Čini se, međutim, da postoji opšta saglasnost, koju deli i Sud, da klasifikovanje određene pretnje fizičkim mučenjem kao psihičko mučenje ili nečovečno ili ponižavajuće postupanje zavisi od svih okolnosti konkretnog slučaja, uključujući, ponajpre, težinu izvršenog pritiska i intenzitet izazvane duševne patnje. Uporedivši predmet podnosioca predstavke sa onima u sopstvenoj sudskoj praksi u kojima je utvrđeno mučenje, Sud smatra da je način saslušavanja kojem je podvrgnut u okolnostima ovog slučaja bio dovoljno ozbiljan da proizvede nečovečno

postupanje zabranjeno članom 3 ali da nije dostigao nivo težine neophodan kako bi dosegao prag mučenja.

2. Da li je podnosilac predstavke izgubio status žrtve

(a) Presuda Veća

109. Veće je smatralo da podnosilac predstavke ne može više da tvrdi da predstavlja žrtvu kršenja člana 3. Zaključilo je da su domaći sudovi izričito priznali kako tokom krivičnog postupka protiv podnosioca tako i tokom krivičnog postupka protiv policajaca D. i E, da je član 3 prekršen postupanjem E. prema podnosiocu predstavke tokom saslušavanja. Štaviše, podnosiocu je na nacionalnom nivou pruženo dovoljno zadovoljenje za ovu povredu. Dvojica policajaca koja su mu pretila proglašena su krivim i kažnjena, što je naudilo njihovim karijerama. U okolnostima ovog slučaja, ove osude se moraju smatrati dovoljnim zadovoljenjem koje ne obuhvata novčanu naknadu. Štaviše, korišćenje zabranjenih metoda istrage rezultiralo je u sankcijama tj. nijedna izjava podnosioca predstavke data pre suđenja nije prihvaćena kao dokaz u sudskom postupku koji se vodio protiv njega..

(b) Podnesci strana

(i) Podnosilac predstavke

110. Podnosilac predstavke je tvrdio da nije izgubio status žrtve povrede člana 3. Domaći sudovi nisu jasno i na pravno obavezujući način priznali povredu njegovog prava iz Konvencije. Samo su pomenuli član 3 u odlukama kojima su odbacili podneske i žalbe podnosioca predstavke.

111. Podnosilac predstavke je pored toga tvrdio da mu nije pruženo primereno pravno zadovoljenje za povredu zabrane mučenja. Nije imao nikakve lične koristi od osude D. i E. koji su ionako osuđeni na veoma skromne suspendovane novčane kazne i koji osim toga nisu pretrpeli nikakve disciplinske posledice zbog svog ponašanja. D. je čak i unapređen nakon što je osuđen. Zvanični postupak o odgovornosti, tokom kojeg je podnosilac predstavke zahtevao naknadu štete koju je pretrpeo zbog postupanja suprotnog članu 3 i dalje traje pred parničnim sudovima i da do sada nije dobio nikakvu naknadu. On je zatim tvrdio da je povratak na *status quo ante (prethodno stanje)* bio moguć samo izuzimanjem svih materijalnih dokaza na suđenju koji su neposredno pribavljeni kao rezultat kršenja člana 3. On je na osnovu ovih dokaza, koji su ocenjeni kao prihvatljivi na početku suđenja, osuđen na maksimalnu zakonsku kaznu. Izuzeće isključivo izjava koje je dao pod prinudom pre suđenja nije predstavljalo dovoljno zadovoljenje jer tužilaštvu takve izjave nisu bile neophodne za dokazivanje krivice kad je sud prihvatio materijalne dokaze.

(ii) Država

112. Država je zamolila Veliko veće da potvrdi zaključak Veća da je podnosilac predstavke izgubio status žrtve povrede člana 3. Povredu člana 3 izričito su priznala tri nemačka suda – naime, Regionalni sud i Savezni ustavni sud u krivičnom postupku protiv podnosioca predstavke a Regionalni sud i u krivičnom postupku protiv policajaca. Ovi sudovi su bili podvukli da je ljudsko dostojanstvo nepovredivo i da je mučenje zabranjeno čak i kada je život nekog lica u opasnosti.

113. Prema podnesku Države, podnosiocu predstavke je pruženo dovoljno zadovoljenje. Dvojica policajaca su proglašena krivim i osuđena u krivičnom postupku. Država je istakla da suđenje i osuđivanje policajca za prinudu predstavlja veoma ozbiljnu stvar. Štaviše, oba policajca su uklonjena sa svojih položaja. Država je priznala da podnosilac predstavke još nije primio odštetu, ali je tvrdila da činjenica da ovaj zvanični postupak za odgovornost još traje ne može biti uzeta u obzir u pogledu gubitka statusa žrtve obzirom na to da ga je pokrenuo tek pošto je predstavku podneo Sudu. Štaviše frankfurtski Regionalni sud je proglasio neprihvatljivim ne samo priznanje od 1. oktobra 2002. već i sva kasnija priznanja podnosioca predstavke policiji, tužilaštvu i sudiji pre suđenja. Pošto je obavešten da njegova prethodna priznanja ne mogu da se koriste kao dokazi, podnosilac je, međutim, ipak ponovo sve priznao drugog dana suđenja, pre no što su izvedeni ikakvi drugi dokazi.

(iii) Intervencije trećih strana (organizacija Redress)

114. Prema podnesku *Redress Trust*-a, međunarodna jurisprudencija prihvata da adekvatni i dovoljni pravni lekovi u slučajevima mučenja i drugog zabranjenog zlostavljanja obuhvataju naročito sledeće oblike odštete koje u određenom slučaju mogle da budu kumulativno relevantne. Prvo, neophodna je istraga sposobna da dovede do identifikacije i kažnjavanja lica odgovornih za bilo koje zlostavljanje (naveo je, između ostalog, predmet *Assenov and Others v. Bulgaria*, od 28. oktobra 1998, stav 102, *Izveštaji* 1998-VIII). Drugo, Države su obavezne da imaju delotvoran krivični sistem sposoban da delotvorno kažnjava počiniocce mučenja i drugog zabranjenog zlostavljanja i da sprečava počinjavanje takvih dela u budućnosti. Kazna za povredu člana 3 treba da odražava ozbiljnost dela a obaveza Države da kažnjava odgovorne službenike mora ozbiljno da se poštuje a ne da predstavlja puku formalnost (poređenja radi, citirao je predmet *Nikolova and Velichkova v. Bulgaria*, br. 7888/03, stav 63, od 20. decembra 2007). Treće, adekvatni i dovoljni pravni lekovi za mučenje i druge oblike zlostavljanja obuhvataju delotvorne pravne lekove u parničnom postupku, naročito naknadu materijalne i nematerijalne štete. Sam Sud je u više navrata zaključivao da osuđujuća presuda sama po sebi ne predstavlja pravično zadovoljenje u slučaju ozbiljnih povreda, kao što su povrede člana

3, i dosuđivao je naknadu za nematerijalnu štetu (naveo je, na primer, predmet *Selçuk and Asker v. Turkey*, od 24. aprila 1998, st. 117-18, *Izveštaji* 1998-II). Četvrto, potrebno je obnavljanje prava vezanih za kontinuirani efekat mučenja, kao što je izuzimanje priznanja koja nisu bila dobrovoljna. Peto, Država mora da obezbedi mere koje jemče da se zabranjeno ponašanje neće ponoviti.

(c) Ocena Suda

(i) Rekapitulacija relevantnih načela

115. Sud ponavlja da je prvenstveno na nacionalnim vlastima da obezbede zadovoljenje za svako kršenje Konvencije. Pitanje da li podnosilac predstavke može da tvrdi da je žrtva navodne povrede je u tom pogledu relevantno u svim fazama postupka vezanog za povredu Konvencije (vidi, između ostalog predmete *Siliadin v. France*, br. 73316/01, stav 61, ECHR 2005-VII, i *Scordino v. Italy (br. 1)* [GC], br. 36813/97, stav 179, ECHR 2006-V). Odluka ili mera u korist podnosioca predstavke u načelu nije dovoljna da ga liši statusa „žrtve“ u smislu člana 34 Konvencije osim ako nacionalne vlasti nisu bilo izričito bilo suštinski priznale a zatim i pružile zadovoljenje za kršenje Konvencije (vidi, između ostalog predmete, *Eckle v. Germany*, od 15. jula 1982, stav 66, Serija A br. 51; *Dalban v. Romania* [GC], br. 28114/95, stav 44, ECHR 1999-VI; i gore navedene predmete *Siliadin*, stav 62, i *Scordino (br. 1)*, stav 180).

116. U pogledu zadovoljenja koje predstavlja adekvatnu i dovoljnu naknadu za povredu nekog prava iz Konvencije na državnom nivou, Sud opšte uzev smatra da to zavisi od svih okolnosti slučaja a imajući u vidu naročito prirodu date povrede Konvencije (poredi, na primer sa gore navedenim predmetom *Scordino (br. 1)*, st. 186). U slučajevima namernog zlostavljanja od strane državnih službenih lica kojim se krši član 3, Sud je u više navrata zaključivao da su dve mere neophodne za dovoljno zadovoljenje. Prvo, vlasti Države su morale da sprovedu sveobuhvatnu i delotvornu istragu sposobnu da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica (vidi, između ostalog, gore navedeni predmet *Krastanov*, stav 48; predmete *Çamdereli v. Turkey*, br. 28433/02, st. 28-29, od 17. jula 2008; i navedeni predmet *Vladimir Romanov*, st. 79 i 81). Drugo, u odgovarajućim slučajevima mora da se dosudi naknada podnosiocu predstavke (vidi gore navedeni predmet *Vladimir Romanov*, st. 79, i, *mutatis mutandis*, gore navedeni predmet *Aksoy*, st. 98, kao i predmet *Abdülsamet Yaman v. Turkey*, br. 32446/96, st. 53, od 2. novembra 2004 (oba u kontekstu člana 13)) ili barem da mu se omogući da zahteva i dobije naknadu štete koju je pretrpeo zbog zlostavljanja (poredi, *mutatis mutandis*, sa navedenim predmetima *Nikolova and Velichkova*, st. 56 (u vezi sa povredom člana 2); i *Çamdereli*, st 29; kao i sa predmetom *Yeter v. Turkey*, br. 33750/03, st. 58, od 13. januara 2009).

117. U pogledu zahteva vezanog za sveobuhvatnu i delotvornu istragu, Sud ponavlja da kada neki pojedinac iznese dokazivu tvrdnju da ga je policija ili neko drugo službeno lice teško zlostavljalo protivno zakonu i članu 3, ta odredba, tumačena zajedno sa opštom dužnošću Država iz člana 1 Konvencije da „jemče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u ... Konvenciji“ prećutno nalaže sprovođenje delotvorne zvanične istrage. Takva istraga, kao i ona u odnosu na povredu člana 2, trebalo bi da bude sposobna da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica (vidi, između ostalog, gore navedene predmete *Assenov and Others*, st. 102; *Labita*, st. 131; *Çamdereli*, st. 36-37; i *Vladimir Romanov*, st. 81). Da bi neka istraga u praksi bila delotvorna, Država mora da usvoji krivičnopravne odredbe kojima se kažnjavaju postupci suprotni članu 3 (poredi, *mutatis mutandis*, *M.C. v. Bulgaria*, br. 39272/98, st. 150, 153 i 166, ECHR 2003-XII; gore navedene predmete *Nikolova and Velichkova*, st. 57; i *Çamdereli*, st. 38).

118. U pogledu zahteva vezanog za naknadu zbog povrede člana 3 na nacionalnom nivou, Sud je u više navrata zaključio da Država pored sveobuhvatne i delotvorne istrage u odgovarajućim slučajevima mora da dosudi naknadu podnosiocu predstavke ili barem da mu pruži mogućnost da zahteva i dobije naknadu štete koju je pretrpeo zbog zlostavljanja (vidi detaljne reference u stavu 116 više). Sud je u kontekstu drugih članova Konvencije već imao priliku da ukaže na to da status žrtve podnosioca predstavke može zavisiti od visine naknade dosuđene na domaćem nivou uzimajući u obzir činjenice na koje se žali Sudu (vidi, na primer, predmet *Normann v. Denmark* (dec.), br. 44704/98, od 14. juna 2001, i gore navedeni predmet *Scordino* (br. 1), st. 202, u pogledu žalbe vezane za kršenje člana 6 ili predmet *Jensen and Rasmussen v. Denmark* (dec.), br. 52620/99, od 20. marta 2003, u pogledu žalbe vezane za kršenje člana 11). Ovaj nalaz se *mutatis mutandis* odnosi i na žalbe vezane za kršenje člana 3.

119. U slučajevima namernog zlostavljanja, dodela naknade žrtvi ne može da predstavlja jedino zadovoljenje zbog povrede člana 3. Kada bi vlasti svele reakciju na slučajeve namernog zlostavljanja od strane službenih lica isključivo na isplatu naknade i kada ne bi dovoljno radile na gonjenju i kažnjavanju odgovornih za takvo postupanje, u nekim slučajevima bi bilo moguće da službena lica praktično nekažnjeno zloupotrebljavaju prava onih koje drže pod kontrolom a opšta zakonska zabrana mučenja i nečovečnog i ponižavajućeg postupanja ne bi bila delotvorna u praksi bez obzira na fundamentalni značaj takve zabrane (vidi, između ostalog gore navedene predmete *Krastanov*, st. 60; *Çamdereli*, st. 29 i *Vladimir Romanov*, st. 78).

(ii) *Primena ovih načela na ovaj predmet*

120. Sud stoga prvo treba da ispita da li su državne vlasti priznale povredu Konvencije bilo izričito ili suštinski. S tim u vezi primećuje da je u krivičnom postupku protiv podnosioca predstavke frankfurtski Regionalni

sud u odluci od 9. aprila 2003 izričito izjavio da pretnja nanošenjem bola podnosiocu kako bi se iz njega izvukla izjava nije predstavljala samo zabranjen metod ispitivanja shodno članu 136a Zakonika o krivičnom postupku. Ta pretnja je takođe predstavljala nepoštovanje člana 3 Konvencije, koji se nalazi u osnovi te odredbe Zakonika (v. stav 26 gore). Pozivajući se na povredu člana 3 koju je utvrdio Regionalni sud, Savezni ustavni sud je takođe primetio da ljudsko dostojanstvo podnosioca predstavke kao i zabrana podvrgavanja pritvorenih lica zlostavljanju nisu poštovani (članovi 1 i 104(1), druga rečenica Osnovnog zakona, v. stav 42 više). Pored toga, Regionalni sud u Frankfurtu na Majni je u presudi policajcima od 20. decembra 2004 zaključio da takvi metodi istrage ne mogu da se pravdaju kao neophodan čin jer se apsolutna zaštita ljudskog dostojanstva predviđena članom 1 Osnovnog zakona, a koja se takođe nalazi u srži člana 3 Konvencije, ne može braniti „neophodnošću“ (v. stav 48 više). Obzirom na to, Veliko veće, koje se u ovom pogledu slaže sa nalazima Veća, zaključuje da su domaći sudovi, od kojih se zahtevalo da odlučuju o ovom pitanju, izričito i na nedvosmislene način potvrdili da je ispitivanjem podnosioca predstavke prekršen član 3 Konvencije.

121. Prilikom ocenjivanja da li su državne vlasti zatim pružile podnosiocu predstavke odgovarajuće i dovoljno zadovoljenje zbog povrede člana 3, Sud prvo mora da utvrdi da li su sprovele sveobuhvatnu i delotvornu istragu protiv odgovornih lica u skladu sa zahtevima svoje sudske prakse. Sud je pri tom ranije uzimao u obzir nekoliko kriterijuma. Prvo, važni činioci delotvorne istrage, koji se smatraju merilom odlučnosti vlasti da identifikuju i gone odgovorna lica, obuhvataju brzinu istrage (poredi, između ostalog, sa gore navedenim predmetima *Selmouni*, st 78-79; *Nikolova and Velichkova*, st. 59; i *Vladimir Romanov*, st. 85 *et seq.*) i ekspeditivnost istrage (poredi *Mikheyev v. Russia*, br. 77617/01, st. 109, od 26. januara 2006, i *Dedovskiy and Others v. Russia*, br 7178/03, st. 89, od 15. maja 2008). Pored toga, u tim predmetima su od odlučujućeg značaja bili i ishod istraga i krivičnih postupaka koji su usledili, uključujući i izrečene sankcije i preduzete disciplinske mere. Ovo je od ključne važnosti kako bi se obezbedilo da ne dođe do potkopavanja postojećeg efekta odvrćanja u pravosudnom sistemu i značaja uloge koju on mora da igra u sprečavanju kršenja zabrane zlostavljanja (poredi sa predmetom *Ali and Ayşe Duran v. Turkey*, br. 42942/02, st 62, od 8. aprila 2008, i navedenim predmetima *Çamdereli*, st. 38 i *Nikolova and Velichkova*, st. 60 nadalje).

122. Sud u ovom predmetu primećuje da su krivične istrage protiv policajaca D. i E. otvorene neka tri-četiri meseca posle ispitivanja podnosioca predstavke 1. oktobra 2002 (v. stav 23 više) i da su policajci pravosnažno osuđeni oko dve godine i tri meseca nakon tog datuma. Iako Sud primećuje da je Regionalni sud Frankfurta na Majni ublažio njihove kazne između ostalog i usled dugotrajnosti postupka (v. stav 50 više), spreman je da prihvati da su istraga i krivični postupak ipak bili dovoljno

brzi i ekspeditivni i da zadovoljavaju standarde koje je postavila Konvencija.

123. Sud zatim primećuje da su policajci proglašeni krivim, jedan za prinudu a drugi za podsticanje na prinudu u skladu sa odredbama nemačkog krivičnog zakonodavstva zbog svog ponašanja tokom ispitivanja podnosioca predstavke koje je bilo u suprotnosti sa članom 3. Sud, međutim, primećuje da su oni za ovu povredu kažnjeni samo veoma skromnim i suspendovanim novčanim kaznama. Sud s tim u vezi ponavlja da nema zadatak da odlučuje o stepenu pojedinačne krivice (vidi *Öneryıldız v. Turkey* [GC], br. 48939/99, stav 116, ECHR 2004-XII, i *Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], br. 43577/98 i 43579/98, st. 147, ECHR 2005-VII), ili da počinocu određuje odgovarajuću kaznu, obzirom da to predstava isključivo odgovornost nacionalnih krivičnih sudova. Međutim, prema članu 19 Konvencije i u skladu sa načelom da Konvencija treba da jemči prava koja nisu teoretska ili iluzorna, već praktična i delotvorna, Sud mora da obezbedi da Država adekvatno ispunjava svoju obavezu da štiti prava lica u svojoj nadležnosti (vidi gore navedeni predmet *Nikolova and Velichkova*, st. 61, i ostale reference). Sledstveno tome, premda Sud priznaje ulogu nacionalnih sudova u izboru odgovarajućih sankcija za zlostavljanje koje su počinila službena lica, on mora da zadrži svoju nadzornu funkciju i interveniše u slučaju očigledne nesrazmere između ozbiljnosti dela i izrečene kazne. Inače bi dužnost Država da sprovede delotvorne istrage postala u velikoj meri besmislena (v. gore naveden predmet *Nikolova and Velichkova*, st. 62 i poredi sa gore navedenim predmetom *Ali and Ayşe Duran*, st. 66).

124. Sud ne previđa činjenicu da je frankfurtski Regionalni sud uzeo veći broj olakšavajućih okolnosti u obzir prilikom određivanja kazni D. i E. (v. stav 50 više). Prihvata da ova predstavka ne može da se poredi sa drugim predmetima vezanim za proizvoljna i teška dela brutalnosti koja su počinila službena lica a koja su zatim pokušala da ih prikriju, i u kojima je Sud smatrao da bi izricanje izvršnih kazni zatvora bilo adekvatnije (poredi, na primer, sa gore navedenim predmetima *Nikolova and Velichkova*, st. 63, i *Ali and Ayşe Duran*, st. 67-72). Ipak, izricanje bezmalo simboličnih novčanih kazni - dnevnih isplata od po 60 odnosno 120 evra tokom 60 odnosno 90 dana - a pored toga, i odluka da one budu suspendovane, ne mogu se smatrati adekvatnim odgovorom na povredu člana 3, čak i u kontekstu prakse kažnjavanja u tuženoj Državi. Takva kazna, koja očigledno nije srazmerna povredi jednog od ključnih prava Konvencije, ne proizvodi neophodni efekat odvraćanja kako bi sprečila nove povrede zabrane zlostavljanja u teškim situacijama u budućnosti.

125. U pogledu izrečenih disciplinskih sankcija, Sud primećuje da su D. i E. tokom istrage i suđenja bili premešteni na radna mesta koja nisu uključivala neposrednu povezanost sa istragom krivičnih dela (v. stav 50 više). D. je kasnije premešten u policijsku Centralu za tehnologiju, logistiku i upravu i imenovan za šefa te Centrale (v. stav 52 više). S tim u vezi, Sud

se poziva na svoj više puta iznet zaključak da je važno da službena lica okrivljena za dela koja uključuju zlostavljanje budu suspendovana sa dužnosti tokom istrage ili suđenja i da treba da budu otpuštena ako su proglašena krivim (vidi, na primer, gore navedene predmete *Abdülsamet Yaman*, st. 55; *Nikolova and Velichkova*, st. 63 i *Ali and Ayşe Duran*, st. 64). Premda Sud prihvata da činjenice ovog slučajaa nisu uporedive sa činjenicama u navedenim slučajevima, on ipak zaključuje da kasnije imenovanje D. za šefa policijskog organa ozbiljno dovodi u sumnju da li reakcija vlasti adekvatno odražava težinu povrede člana 3 – za koju je proglašen krivim.

126. U pogledu dodatnog zahteva vezanog za naknadu zbog povrede člana 3 na nacionalnom nivou, Sud primećuje da je podnosilac predstavke iskoristio mogućnost da zahteva naknadu štete koju je pretrpeo zbog kršenja člana 3. Međutim, njegov zahtev za pravnu pomoć kako bi pokrenuo zvanični postupak za odgovornost nakon vraćanja na nižu instancu očigledno nije rešen već više od tri godine zbog čega do sada nije održano nijedno ročište niti je doneta odluka o meritumu njegovog zahteva. Sud ukazuje na to da je u praksi dosuđivao naknadu nematerijalne štete u skladu sa članom 41 Konvencije u zavisnosti od težine neke povrede člana 3 (vidi između ostalog gore navedeni predmet, *Selçuk and Asker*, st. 117-118).

127. Sud u svakom slučaju smatra da odgovarajuće i dovoljno zadovoljenje za povredu Konvencije može biti pruženo samo pod uslovom da zahtev za naknadu sam po sebi predstavlja delotvoran, adekvatan i dostupan pravni lek. To pravno sredstvo neće biti delotvorno ukoliko se postupci za naknadu preterano odugovlače (poredi, *mutatis mutandis*, sa navedenim predmetom *Scordino (br. 1)*, st. 195, u pogledu naknade za neispunjavanje zahteva vezanog za „razumni rok“ u članu 6). Sud zaključuje da neodlučivanje o meritumu zahteva podnosioca predstavke od strane domaćih sudova duže od tri godine ozbiljno dovodi u sumnju delotvornost zvaničnih postupaka za odgovornost u okolnostima ovog slučaja. Čini se da vlasti nisu rešene da donesu odluku o dodeli odgovarajuće odštete podnosiocu predstavke i da stoga nisu adekvatno i efikasno reagovala na datu povredu člana 3.

128. Sud zatim primećuje da je podnosilac predstavke u svom podnesku naveo da su vlasti mogle da pruže zadovoljenje za povredu člana 3 samo time što bi na njegovom suđenju izuzele sve dokazne materijale dobijene neposredno kao rezultat kršenja tog člana. Sud napominje da je u predmetima vezanim za zlostavljanje od strane službenih lica tužene Države koja su povredila član 3 u svojoj dosadašnjoj praksi opšte uzev smatrao da je tužena Država pružila odgovarajuće zadovoljenje na nacionalnom nivou koje predstavlja adekvatnu i dovoljnu naknadu time što je poštovala zahteve vezane za istragu i naknadu štete (v. stavove 116-119 više). Sud je, međutim, takođe zaključio da pitanje koje to mere zadovoljenja predstavljaju odgovarajuću i dovoljnu naknadu za povredu Konvencije

zavisi od svih okolnosti slučaja (v. stav 116 više). On stoga ne bi isključio mogućnost da u slučajevima u kojima primena metoda istrage zabranjenog članom 3 šteti podnosiocu predstavke u krivičnom postupku protiv njega, odgovarajuća i dovoljna naknada za tu povredu će možda morati pored gore navedenih zahteva da uključuje i mere restitucije usmerene na rešavanje problema kontinuiranog uticaja tog zabranjenog metoda istrage na suđenje, a naročito izuzimanje dokaza dobijenih kršenjem člana 3.

129. Sud, međutim, u ovom predmetu ne mora da odlučuje o tom pitanju i stoga ne mora u ovoj fazi da ispituje da li se može reći da je zabranjeni metod ispitivanja tokom istražnog postupka imao kontinuirani efekat na suđenje podnosioca i da li mu je naštetio. Imajući u vidu gore navedene zaključke, Sud u svakom slučaju smatra da različite mere koje su domaće vlasti preduzele nisu bile u potpunosti u skladu sa zahtevom za zadovoljenje ustanovljenim u njegovoj sudskoj praksi. Tužena Država, dakle, nije pružila podnosiocu predstavke dovoljno zadovoljenje za postupanje prema njemu kojim je prekršen član 3.

130. Sledstveno tome, podnosilac predstavke i dalje može da tvrdi da je žrtva povrede člana 3 u smislu člana 34 Konvencije.

B. Poštovanje člana 3

131. Sud se poziva na svoj zaključak (v. stavove 94-108) da je podnosiocu predstavke tokom ispitivanja u policiji 1. oktobra 2002. prećeno mučenjem kako bi se on primorao da otkrije gde se nalazi J. i da ovaj metod ispitivanja predstavlja nečovečno postupanje zabranjeno članom 3.

132. Stoga je prekršen član 3 Konvencije.

[.....]

IZ OVIH RAZLOGA, SUD

1. *Odbacuje*, jednoglasno, preliminarne prigovore Države u vezi sa tvrdnjom podnosioca predstavke o povredi člana 6 Konvencije;
2. *Zaključuje*, sa jedanaest glasova za i šest protiv, da podnosilac predstavke i dalje može da tvrdi da je „žrtva“ povrede člana 3 Konvencije u svrhu člana 34 Konvencije;
3. *Zaključuje*, sa jedanaest glasova za i šest protiv, da je prekršen član 3 Konvencije;
4. *Zaključuje*, sa jedanaest glasova za i šest protiv, da nije povređen član 6 (st. 1 i 3) Konvencije;
5. *Zaključuje*, sa deset glasova za i sedam protiv,
 - (a) da je tužena Država dužna da u roku od tri meseca isplati podnosiocu predstavke 1.723,40 evra (jednu hiljadu sedam stotina

dvadeset tri evra i četrdeset centi) za troškove i izdatke, kao i sve poreze naplative podnosiocu predstavke na pomenuti iznos;

(b) od isteka gore navedena tri meseca do isplate bude zaračunata zatezna kamata na navedeni iznos po stopi jednakoj graničnoj aktivnoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uvećanoj za tri procentna poena;

6. *Odbacuje*, jednoglasno, ostatak zahteva podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i izrečeno na javnoj raspravi u zgradi Suda u Strazburu 1. juna 2010.

Erik Friberg
Sekretar

Žan-Pol Kosta
Predsednik

Shodno članu 45(2) Konvencije i pravilu 74(2) Poslovnika Suda, uz ovu presudu su priložena sledeća izdvojena mišljenja:

(a) zajedničko delimično saglasno mišljenje sudija *Tulkens*, *Ziemele* i *Bianku*;

(b) zajedničko delimično izdvojeno mišljenje sudija *Rozakis*, *Tulkens*, *Jebens*, *Ziemele*, *Bianku* i *Power*;

(c) delimično izdvojeno mišljenje sudije *Casadevall*, kom su se pridružile sudije *Kovler*¹, *Mijović*, *Jaeger*, *Jočiene* i *López Guerra*.

Ž.-P.K.
E.F.

[.....]

¹ Ispravljeno 3. juna 2010; dodato ime sudije *Kovler*-a.